

Joseph Zykan

Ochrona zabytków w Austrii po 1945 roku

Ochrona Zabytków 15/4 (59), 55-57

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Od redakcji

Dr Joseph Zykan, kierownik Pracowni Konserwatorskich Związkowego Urzędu Ochrony Zabytków w Wiedniu i wicedyrektor tego Urzędu, napisał dla naszego kwartalnika artykuł, omawiający organizację ochrony zabytków w Austrii i jej osiągnięcia po 1945 roku. W bieżącym numerze zamieszczamy część pierwszą artykułu poświęconą stronie organizacyjnej zagadnienia. W części dalszej będą omówione szczegółowe zagadnienia praktyki konserwatorskiej austriackiej ochrony zabytków.

JOSEPH ZYKAN

OCHRONA ZABYTEKÓW W AUSTRII PO 1945 ROKU

Okupacja Austrii w 1938 r. przyniosła ze sobą niebezpieczeństwo, że również austriacka ochrona zabytków może stracić zdobycze, które osiągnęła dzięki powołaniu w 1857 r. Cesarsko-Królewskiej Centralnej Komisji do Badań i Konserwacji Zabytków Architektury i Sztuki oraz przez wydanie w 1923 r. ustawy o ochronie zabytków. Udało się jednak małemu zespołowi urzędników, pozostałemu z dawnego centralnego organu ochrony zabytków, uniknąć największego niebezpieczeństwa. Austriacka ustawa o ochronie zabytków, jak również ustawa o zakazie wywozu były nadal stosowane, chociaż wykonawstwo prawa leżało w ręku poszczególnych przedstawicieli władz okupacyjnych. W miejsce centralnego urzędu w Wiedniu powstał Instytut Ochrony Zabytków, który otrzymał pewne fachowe uprawnienia w stosunku do wszystkich okręgów, a jego młodemu kierownikowi, Herbertowi Seiblerowi, przypadło główne i ciężkie zadanie uratowania austriackiej kultury i sztuki przed skutkami okupacji.

Wybuch wojny położył kres tej działalności. Na miejsce opieki nad zabytkami wysunęło się zadanie ukrycia obiektów sztuki, odbudowy

zburzonych w wyniku działań wojennych poszczególnych pomników i zabezpieczenia uszkodzonych budowli zabytkowych. Ostatni okres wojny, tak katastrofalny dla zabytków, przyniósł ze sobą duże trudności personalne, tak, że sprawa odbudowy również i z tej strony stała się poważnym zagadnieniem.

Było rzeczą oczywistą, że zaraz w 1945 r. została przywrócona dawna organizacja austriackiej ochrony zabytków. Ustawa o ochronie zabytków otrzymała z powrotem swoje znaczenie jako Ustawa Związkowa, obowiązująca na terenie całego państwa. Urząd Ochrony Zabytków stał się znów dla całej Austrii właściwą władzą państwową, działającą poprzez swoich przedstawicieli — konserwatorów krajowych — w poszczególnych krajach związkowych. Oprócz tego Związkowy Urząd Ochrony Zabytków działa przy pomocy niektórych centralnych instytucji i jednostek, spośród których należy przede wszystkim wymienić Instytut Badań Sztuki w Austrii (Institut für Österreichische Kunstforschung), placówkę naukową, która powstała w myśl celów dawnej Centralnej Komisji do Badań nad Zabytkami Architektury i Sztuki. Do jednostek o cha-

rakterze centralnym należy Biblioteka, Zbiór Planów i Materiałów Ikonograficznych oraz Laboratorium Fotograficzne. Obok tego działa Biuro Architektoniczne, którego zadaniem jest udzielanie pomocy konserwatorom krajowym przy rozwiązywaniu praktycznych zadań. Wreszcie zostały utworzone i powoli rozbudowane Pracownie Réstauracji Zabytków Ruchomych (Restaurierwerkstätten), które podjęły zadanie przywrócenia do dawnego stanu zagrożonych dzieł sztuki i udoskonalenia metod i techniki restauratorskiej. Ostatnio podjęte zostało zagadnienie wykopalisk archeologicznych.

Aparat Związkowego Urzędu Ochrony Zabytków, choć początkowo tak niewielki, usiłował jednak sprostać zadaniu, które wydawało się niewykonalne. W 1945 r. brakowało materiałów i sił, podstawy prawne okazały się niedostateczne, a dotacje finansowe były zbyt małe, aby można było przy takim zakresie szkód skutecznie działać.

Obecnie, kiedy minęło już 17 lat od chwili zakończenia katastrofalnego okresu zniszczeń, austriacka ochrona zabytków może zdać sprawę z tego co osiągnięto i czego jeszcze nie dostaje. Związkowy Urząd Ochrony Zabytków, pod kierownictwem prezesa Urzędu prof. dr. Otto Demusa, rozporządza obecnie personelem złożonym z 36 pracowników. Należy przy tym zaznaczyć, że wyrazem postępu w tym względzie jest fakt przydzielenia prawie każdemu z konserwatorów, czynnych w krajach związkowych, po jednym etacie asystenta, obsadzonym przeważnie przez architekta.

Sztab Instytutu Badań Sztuki w Austrii, pod kierownictwem prof. dr. Waltera Frodla, rozporządza 4 pracownikami nauki. Do zadań Instytutu należy dalsze prowadzenie inwentaryzacji austriackich zabytków sztuki, która rozpoczęta została w roku 1907 pierwszym tomem austriackiej topografii sztuki (Österreichische Kunsttopographie) w okręgu Krems, pióra Hansa Tietze. Dotąd ukazały się 34 tomy. Po 1945 r. można było doprowadzić do końca i wydać następne 4 tomy. Dalszy tom, o Wels, ukaże się wkrótce, inne — są w opracowaniu. Instytut wydaje

rocznik naukowy i, ukazujące się co kwartał, czasopismo „Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege“. Poza tym przygotowuje nowe wydanie podręcznika Dehio „Die Kunstdenkmäler Österreichs“. Ostatnio ukazał się również pierwszy tom wydawnictwa „Corpus der Glasgemälde“ (Wien).

Podstawy prawne nie uległy zmianie od 1923 r., lecz są już w toku starania o wydanie nowej, poprawionej ustawy o ochronie zabytków, która zapewni skuteczną ochronę nie tylko pojedynczym zabytkom ale, przede wszystkim, układowi urbanistycznemu, zespołom budowlanym i strefom zabytkowym. Ustawa z 1923 r. ochrania generalnie wszystkie zabytkowe budowle, które stanowią własność państwa, poszczególnych krajów i gmin oraz wszystkich gmin wyznaniowych, uznawanych przez państwo, i innych organizacji społecznych. Zbyt mały wymiar kar i pewne niejasności w interpretacji obniżały jednak siłę nacisku tych postanowień. Jest więc rzeczą zrozumiałą, że obecnie dąży się ze wszystkich stron do stworzenia nowej ustawy, gwarantującej zabytkom bardziej skuteczną ochronę.

Od 1945 r. dotacja na ochronę zabytków istotnie się poprawiła, jednak jeszcze przez dłuższy czas nie osiągnie takiej wysokości, aby umożliwić udzielenie odpowiedniej materialnej pomocy większym zagrożonym obiektom zabytkowej architektury. Tak więc problem konserwacji zamków i pałaców należy uważać jeszcze dziś za nie rozwiązany.

Bezpośrednio po zakończeniu wojny wystąpił przede wszystkim brak materiałów budowlanych i środków transportu, co opóźniało owocną pracę. Wszystkich zainteresowanych zdumiewała niezwykła energia, z jaką cała ludność przystąpiła do odbudowy, pomimo że początkowo polegała ona tylko na ochotniczym usuwaniu gruzów. Inicjatywa wychodziła ze wszystkich warstw społeczeństwa.

dr Joseph Zykan
Bundesdenkmalamt
Wien

ОХРАНА ПАМЯТНИКОВ ПРОШЛОГО В АВСТРИИ ПОСЛЕ 1945 ГОДА

Организация охраны памятников прошлого в Австрии существует от 1857 года, именно тогда призвано Императорско-Королевскую Комиссию к целям Исследования и Консервации Памятников прошлого. После войны в 1945 году восстановлено прежнюю организацию для охраны памятников прошлого, опирающуюся на уставе с 1923 года. Главным органом этой организации является Учреждение Памятников Прошлого, которому подчиняются иные центральные Учреждения, местные консерваторы а также Лаборатория по восстановлению движимых достопримечательностей. Непосредственно после войны задерживал работу Учреждения недостаток в деньгах, отсутствие соответственно подготовленной кадры и недостаточные

юридические основы. В настоящее время число научных работников увеличилось, а также дотация и предпринятые старания по делу издания нового устава загарантируют более успешную охрану достопримечательностей в Австрии. Институт по Научному Исследованию Искусства в Австрии подчиняющийся Учреждению Охраны Достопримечательностей продолжает вести инвентаризационную и издательскую деятельность. Проблема охраны памятников прошлого встречается в Австрии с сознанием и помощью широкой общественной прослойки.

(Первая часть статьи написанная для „ОХРОНЫ ЗАБЫТКУВ“)

THE MONUMENT PRESERVATION IN AUSTRIA AFTER 1945

The organisation of the monument preservation in Austria reaches as far back as 1857 when the Imperial-Royal Commission for Research and Conservation of the Monuments was called into existence. After the war in 1945 the former monument conservation organisation, based on the resolution from 1923, was restored. The Monument Conservation Office is the supreme authority for some central institutes national conservators and Offices for the Restoration of the Movable Monuments. Immediately after the war the work of the Office was checked because of the lack of funds, of satisfactory staff,

and of insufficient legal principles. At present a greater number of scientific workers, the designation of means and endeavours to adopt a new resolution guarantee more effective monument preservation in Austria. The Art Research Institute subordinated to the Monument Conservation Office, carries out an editorial activity and continues an inventory work. The problem of the monument preservation meets with the understanding and support of all the groups of the Austrian people.

(The first part of the article written for the „Ochrona Zabytków“).